

بسم الله الرحمن الرحيم

علمای شیعه

در دو دوره زمانی از تاریخ ایران، از صفویه تا قاجار

علی اکبر مشیر نژادی

انتشارات
گنج علم

انتشارات گنج علم

علمای شیعه... از صفویه تا قاجار

نویسنده: علی اکبر مشیر نژادی

ویراستار: سعید طاووسی

صفحه آرا: سمیرا کایدی

طراح جلد: دلارام پری پیکر

ناشر: گنج علم

چاپ اول: زمستان ۹۸

مارگ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۹۶۵-۱۲-۳

بها: ۸۰۰۰ تومان

نشانی: شیراز، چهارراه ۱۵ خرداد، ابتدای خیابان تعمیر است،

کوچه ۱، پلاک ۱

تلفن: ۰۷۱۳۲۳۰۴۰۱۷

آدرس سایت: www.gpub.ir

ایمیل: Ganjelpub@gmail.com

«کلیه ی حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.»

سرشناسه : مشیر نژادی، علی اکبر، ۱۳۵۹-

عنوان و نام پدیدارنده : ملامی شیعه در دو دوره زمانی از تاریخ ایران، از صفویه تا قاجار / علی اکبر مشیر نژادی

مشخصات نشر : شیراز : معراج علم، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری : ۱۸۸ ص

شابک : 978-625-65104-3

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

موضوع : شیعه -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۰ - ۱۲ ق.

موضوع : Shi'ah -- Iran -- History -- 16- 18th century

موضوع : شیعه -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۱ ق.

موضوع : Shi'ah -- Iran -- History -- 19th century

موضوع : مجتهدان و علما -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۲ ق.

موضوع : Shi'ah -- Iran -- History -- 19th century

موضوع : ایران -- تاریخ -- صفویان، ۹۰۷ - ۱۱۴۸ ق. -- روحانیت

موضوع : Iran -- History -- Safavids, 1502 - 1736 -- Clergy

موضوع : ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ ق. -- روحانیت

موضوع : Iran -- History -- Qajars, 1779 - 1925 -- Clergy

رده بندی کنگره : ۲/۲۳۹BP

رده بندی دیویی : ۵۳۰.۹۵۵/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی : ۶۱۱۸۳۱۷

فهرست مطالب

۳	سخن نویسنده.....
۷	پیشگفتار.....
۱۱	فصل اول: علمای شیعه در عصر صفوی.....
۱۲	نقش صوفیان در پذیرش تشیع.....
۱۷	نقش علمای تشیع در مذهب تشیع در دوره صفویه.....
۲۰	جبهه‌گیری و مبارزه علما با تصرف.....
۲۴	مشروعیت بخشی و تعامل روحانیون شیعه با حاکمان.....
۲۹	نفوذ معنوی علما بر حاکمان دولت صفویه.....
۳۴	مشاغل و مناصب مهم علما در عصر صفویه.....
۵۶	فقها و نقش آن‌ها در قانون‌گذاری.....
۵۸	روحانیت و نظام قضایی دوره صفویه.....
۵۹	روحانیت و حقوق اقلیت‌های دینی در دوران صفویه.....
۶۱	رابطه پادشاهان صفوی با اقلیت‌های دینی.....
۷۹	فصل دوم: علمای شیعه در عصر قاجار.....
۶۶	نقش عالمان و اهالی شرع در دولت صفویه.....
۷۹	موقعیت سیاسی علما در دوران قاجار.....
۸۲	موقعیت اجتماعی روحانیون و علما در دوران قاجار.....
۸۵	مناصب و مشاغل روحانیون و علما در عصر قاجار.....
۹۳	نقش علما در مناسک شیعه در دوران قاجار.....

نقش علما و روحانیون در مشروعیت بخشی دولت قاجار ۱۰۵

نقش علما در دوران جنگ‌های ایران و روس ۱۰۷

نقش علما و روحانیت در دوران مشروطیت ۱۲۰

نقش علما و روحانیت در قراردادهای دوران قاجار ۱۲۴

رابطه علما با اقلیت‌های دینی و مذهبی در دوران قاجار ۱۳۸

فصل دوم: مقایسه جایگاه علما و روحانیون در دوره صفویه و قاجار ۱۶۱

مقایسه جایگاه سیاسی علما در دوران صفویه و قاجار ۱۶۱

مقایسه مناصب علما در دوران صفویه و قاجار ۱۶۸

مقایسه روابط علما با اقلیت‌های دینی و مذهبی در دوره صفویه و

قاجار ۱۷۳

فهرست منابع: ۱۹۳

سخن نویسنده

دوره صفویه از یک سو با تلفیق سه عنصر مهم هویت‌ساز یعنی مذهب، اسطوره و سرزمین، پایه‌گذار عصر نوینی در فرآیند هویت‌یابی ایرانیان به شمار می‌آید و از دیگر سو دوره قاجاریه که سرآغاز مداخله همه‌جانبه اروپاییان در جهان ایرانی و تأثیر عمیق آن بر هویت ایرانی است، در ادامه دوره‌ها و سلسله‌های متعددی که بعد از اسلام بر سرکار آمدند نام دولت صفویه از همه درخشان‌تر و ماندگارتر است و به نوعی حکومت منحصر به فردی به حساب می‌آید و مسائلی چون شکل‌گیری وحدت ملی و یکپارچگی سیاسی در رسمیت یافتن مذهب تشیع در تمامیت ارضی کشور ایران و گسترش مناسبات خارجی و پیشرفت‌های قابل توجه در زمینه هنر، بازرگانی و معماری، حکومت صفویه را از حکومت‌های پیش متمایز ساخته است. در این دوره روابط پادشاهان با روحانیون و علما، سفر و اقلیت‌های مذهبی خوب بوده است. آن‌ها علاوه بر ارشاد سلاطین در خط رسمیت تشیع در پادشاهی و کنترل آن‌ها، در راه ترویج فرائض و اصول دین نهایت تلاش و کوشش را می‌کردند. این علما و روحانیون دارای مقام‌ها و مناصب و ویژه‌ای در دولت صفویه بودند که نشان‌دهنده اختیارات آنان در امور مملکت و کشور بوده است. این علما و روحانیون توانستند قوانین شرعی در جامعه وضع کنند که هم پادشاهان و هم مردم را ملزم کردند که هر چه بیشتر به سمت تشیع فقاهتی بروند و پادشاهان سعی داشتند برای حفظ موقعیت خود از مخالفت با این قوانین علما خودداری کنند. در این دوران علما و فقها در رسمی کردن و ترویج مذهب شیعه اثنی عشری

نقش اساسی داشتند و از هر کوششی برای ترویج آن چشم‌پوشی نمی‌کردند. چون در این زمان تشیع از حالت اقلیت خارج گشته و به اکثریت تبدیل و تثبیت گشته بود. اقلیت‌ها، خواه‌ناخواه تحت فشار بودند و البته در مورد برخی اقلیت‌ها مثل ارمنه و مسیحیان رفتار حاکمان و علما خوب بوده است ولی نسبت به اقلیت‌ها مثل یهودی و زردشتی علما و روحانیون سخت‌گیری‌هایی داشتند به‌طوری‌که همین اقلیت‌زدستی در اواخر دولت صفوی در مقابل حملات افغان‌ها به آن‌ها، یاری کرد.

در دوره آغاز تشکیل دولت قاجاریه در ایران توسط آغامحمدخان فصل تازه‌ای در تاریخ آغاز شد که باعث شد علما و روحانیون شیعه ایران از موقعیت و جایگاه بسیار بالایی در جامعه برخوردار باشند و دولت قاجاریه برای گسترش مشروعیت حکومت خود نیازمند حمایت این علما و روحانیون شیعه بوده است و این باعث شد که جایگاه و نهاد اجتهاد و موقعیت سیاسی و اجتماعی این علما را در دوران قاجاریه تثبیت کند. هرچند دولت قاجاریه از مشروعیتی که دولت صفویه در نزد علما و روحانیون داشتند برخوردار نبودند ولی ادعای «ذل الله بودن» داشتند و سعی می‌کردند برای پر کردن مشروعیت خود به علما و روحانیون روی آورند و از حمایت آن‌ها برخیزند. به‌طوری‌که در اوایل تشکیل پادشاهانی مثل آغامحمدخان و فتحعلی شاه روابط بسیار خوبی با این علما و روحانیون دارند؛ و این علما در طی جنگ‌های ایران و روسیه با صدور فتوای جهاد از دولت قاجاریه حمایت کردند و سعی می‌کردند بانفوذ خود در میان مردم تا حدودی از استبداد مطلق پادشاهی را مهار کنند که به‌نوعی باعث تقسیم قدرت در

جامعه دوران قاجاریه شد و این نفوذ در میان توده‌های مردم در دوران قاجار نهایتاً به پیروزی مشروطه و پیروزی استبداد در جامعه منجر شد.

www.ketab.ir